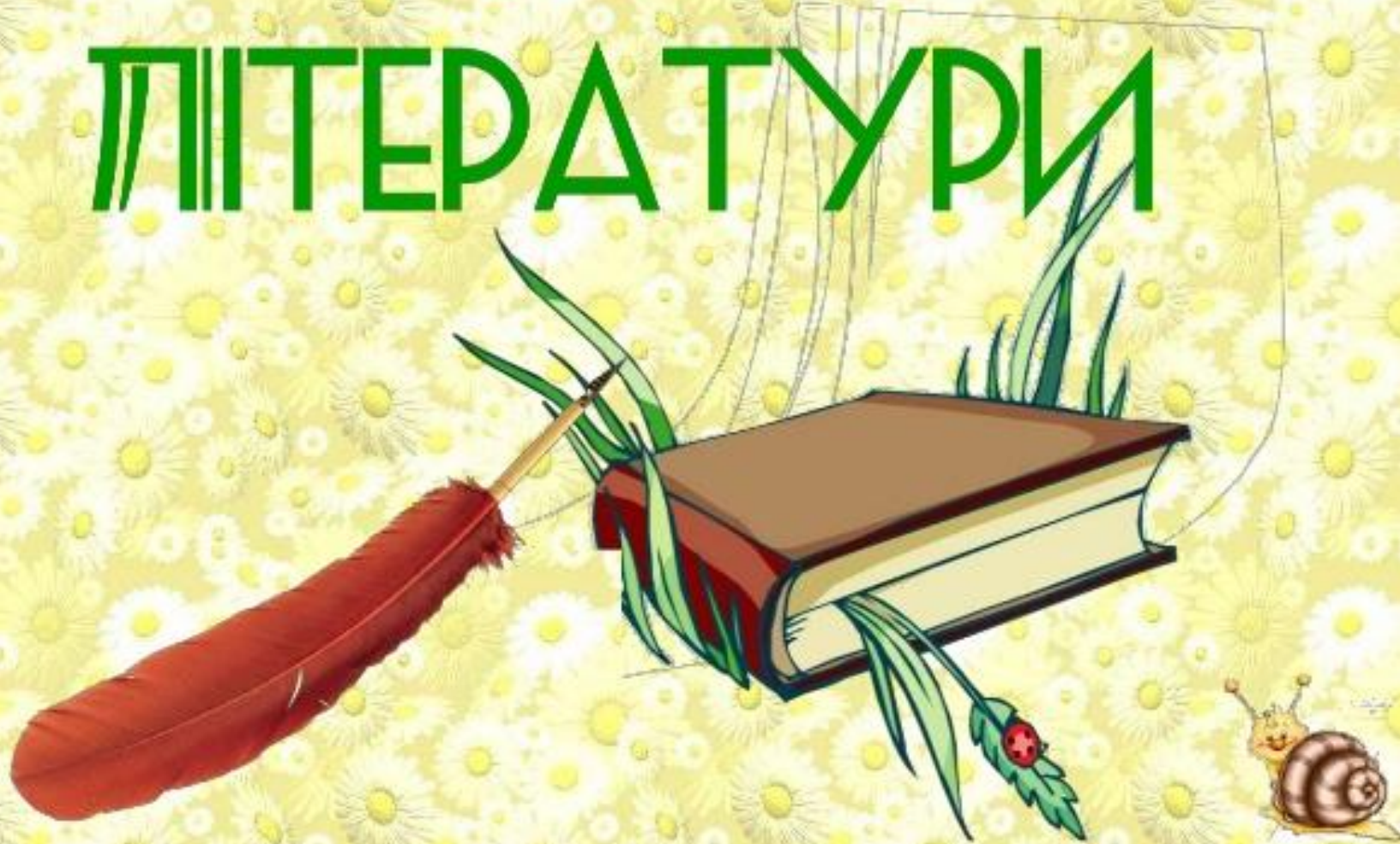

ТЕОРИЯ ЛИТЕРАТУРЫ

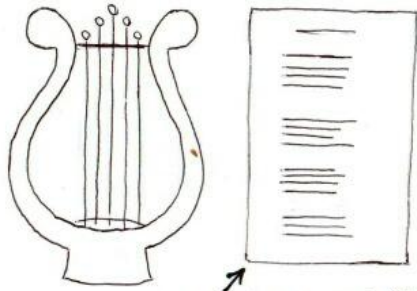

Літерату́ра

(від лат. *litterae* — буква, літера),
іноді **книжництво, письменство** —
сукупність писаних друкованих
творів певного народу, епохи,
людства.

РОДИ ЛІТЕРАТУРИ

ЛІРИКА

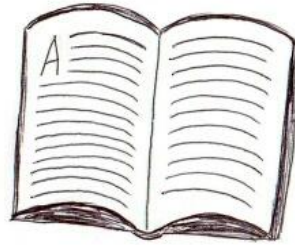
↑
ВІРШОВА ФОРМА

♥ ПОЧУТТЯ

👁️💧 ПЕРЕЖИВАННЯ

☁️ РОЗДУМИ

ЕПОС

ПРОЗА

↑
ПОДІЇ

👤👤👤 ВЗАЄМОДІЇ

ДРАМА

ПРИЗНАЧЕНА ДЛЯ
СЦЕНИ

РОЗМОВА

ДІЯ
КОНФЛІКТ
СТОСУНКИ

ЛІРИКА (з грецької ліра – струний музичний інструмент)

В ОСНОВІ - ПОЧУТТЯ
Ознаки лірики

- 1) **Зміст – внутрішнє життя особистості.**
- 2) **Суб'єктивність створеного світу.**
- 3) **Емоційне переживання події.**
- 4) **Ліричне “я”: ліричний герой – друге “я” автора, але не ототожнюється з ним.**
- 5) **Віршована форма (хоча це не обов'язково)**

Жанри: вірш, сонет, ода тощо.

Жанри лірики

Сонет – поезія із 14 рядків, має сувору строфічну схему

Епітафія – надмогильний напис у віршах

Ода – урочистий віршований твір

Вірш – невеликий ліричний твір, написаний у віршованій формі

Елегія – вірш, перейнятий змішаним почуттям радості і суму

*За такими принципами лірика
поділяється на:*

громадянську

Любовну
(інтимну)

філософську

пейзажна

Епос –(від гр. «слово, розповідь»)

Основні особливості епосу:

- розповідь про події як такі, що вже відбулися;
- зображення людини через її вчинки, поведінку, особливості мови;
- описи різних видів;
- рівний («епічний») тон викладу;
- менш інтенсивне, ніж у ліриці використання образотворчих засобів
- прозова форма

ОПОВІДАННЯ

 1 ПОДІЯ З ЖИТТЯ
1-ГО ГЕРОЯ

 МАЛО ДІЙОВИХ
ОСІБ

 НЕВЕЛИКИЙ
ПРОМІЖОК ЧАСУ ДІЇ

 НЕВЕЛИКИЙ
ОБСЯГ

 ПРОЗОВА
ФОРМА

ПОВІСТЬ

 1 АБО КІЛЬКА
ГЕРОЇВ

 СОЦІАЛЬНА ГРУПА
АБО РОДИНА

 ТРИВАЛИЙ
ЧАС ДІЇ

 СЕРЕДНІЙ
ОБСЯГ

 ПРОЗОВА
ФОРМА

РОМАН

 ВЕЛИКА
КІЛЬКІСТЬ
ПЕРСОНАЖІВ

 ВЕЛИКИЙ ПРОМІЖОК ЧАСУ

 ДЕКІЛЬКА
СЮЖЕТНИХ
ЛІНІЙ

 ВЕЛИКИЙ ОБСЯГ

 ПРОЗОВА ФОРМА
(НАЙЧАСТІШЕ)

НОВЕЛА

НЕВЕЛИКИЙ
ОБСЯГ

НАПРУЖЕНИЙ
СЮЖЕТ

СТРІМКИЙ РОЗВИТОК
ПОДІЙ

НЕСПОДІВАНА
РОЗВ'ЯЗКА

ПРОЗОВА ФОРМА

ЛІТОПИС

1
2
3
ХРОНОЛОГІЧНИЙ
ПОРЯДОК

ІСТОРИЧНІ ПОДІЇ

КОРОТКІ НОТАТКИ

АБО

ДОВГІ
ОПОВІДАННЯ

БАЙКА

КОРОТКА

ПОВЧАЛЬНИЙ ЗМІСТ
(МОРАЛЬ)

ГЕРОЇ:
ЗВІРІ
ПТАХИ
РОСЛИНИ

ВИСМІЮВАННЯ
ЛЮДСЬКИХ ВАД

АЛЕГОРІЯ

Ліро-епічні жанри:

Особливості :

сполучає елементи епосу:

- сюжетність;
- характеристика дійових осіб;
- розповідь;
- описи.

лірики:

- відтворення почуттів і роздумів героя;
- ліричний герой;
- віршова форма.

Жанри: поема, балада.

ДРАМА (з грецької - дія) **в основі – сценічна дія**

Ознаки

- 1) В основі – дія.**
- 2) Конфлікт (зіткнення між персонажами або їх внутрішні суперечності) – рушійна сила розвитку сюжету драми.**
- 3) Поєднання монологів, діалогів, полілогів.**
- 4) Призначення – для сценічного втілення (рідше для читання).**
- 5) Синтетизм (поєднання слова й жести, міміки, музики тощо).**

комедія

**драма -
феєрія**

трагедія

**Жанри
драми**

містерія

драма

трагікомедія

Експозиція – місце у творі, де читач знайомиться з часом, місцем подій, персонажами.

Зав'язка – подія, з якої розпочинається основний конфлікт твору.

Розвиток дії – кілька подій, що змінюють одна одну, в яких розгортається конфлікт.

Кульмінація – найвища точка у розвитку конфлікту.

Розв'язка – логічне завершення подій.

Тропи

*Троп (від грецького tropos —
спосіб вираження, зворот, образ)
— слово,
уживане в переносному значенні.*

Епітет

- (від грец. *epitheon* - додаток, прикладка)
- художнє означення, за допомогою якого автор підкреслює певну властивість чи рису зображуваного об'єкта.
- **Постійний, або сталий** (народний), епітет - це стійке художнє означення якогось предмета або явища:

- *шовкова коса,*
- *золота осінь,*
- *високі верби.*

Учися відрізняти!

Епітет

- Гарячі почуття
- Чисте сумління
- Тепле слово
- Лагідне сонечко
- Сердитий Дніпро
- Замислений ліс
- Золота осінь

Звичайне означення

- Гарячі страви
- Чистий одяг
- Тепле повітря
- Лагідна мама
- Сердитий чоловік
- Замислений хлопець
- Золота прикраса

Метафора

троп, у якому ознаки
одного явища переносяться
на інше за подібністю між ними

Власне метафора

перенесення властивостей неживих предметів на інші неживі предмети, поняття, на живих істот та людину:

*Несподівано з тих крапель квіти
зайнялись (М. Каменюк)*

* * *

*Ще не склювали зір дощі голодні,
Ще крутить м'ята кучері буйні.
В зелену ніч опудала городні
Несуть по черзі місяць на спині.
М. Каменюк*

Уособлення

перенесення властивостей живих істот, крім людини, на предмети, явища природи, поняття:

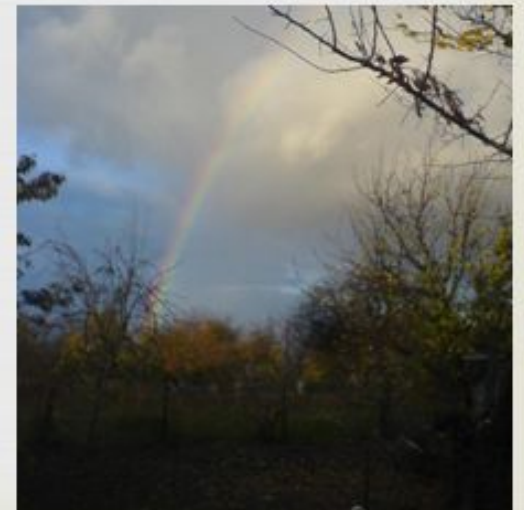
Морозом ранки дихають з ріки (М. Каменюк)

Персоніфікація

перенесення людських рис на інших живих істот, предмети, поняття:

Сад освідчився нам (М. Каменюк)

МЕТОНІМІЯ – перенесення назви з одного КЛАСУ предметів на інший

- 1) назва приміщення – на людей у ньому;
- 2) назва матеріалу – на виріб із нього;
- 3) назва дії - на результат;
- 4) предмет – на галузь науки;
- 5) назва заходу – на його учасників

*Інститут святкує свій ювілей.
Весь стіл заставлено сріблом,
Зупинка.
Лексика. Конференція
прийняла звернення.*

- 6) емоційний стан - на причину;
- 7) ім'я автора - на його продукцію;
- 8) назва об'єкта – на препарат;
- 9) назва предмета – на те, що в ньому;
- 10) ознака, властивість – на її носія

*Жах! Прочитали Шевченка.
Пігулки від голови. Ось випий
склянку. Народний бас, що сидів
попереду, вибіг на сцену.*

ПРИКЛАДИ МЕТОНІМІЇ:

- * Читати Підмогильного (не сам твір, а його автор).
- * Я з'їв цілу тарілку (не сам предмет, а що в ньому вміщено).
- * Our boss smokes a pack in one go (не саму пачку, а сигарети в ній).
- * "It's me", answered a low voice (не сам голос, а людина).

Словникова робота

Поняття про паралелізм

Паралелізм – (від грецького “паралельний” – той, що знаходиться поруч) художній прийом у літературі, коли письменник використовує паралельне зображення образів з життя природи і людини.

Це допомагає автору розкрити внутрішній світ героя, його надії, сподівання, зміни, що відбуваються в душі.

5. Прочитайте рядки злісні «Цвіте терен,
цвіте терен»

Цвіте терен, цвіте
терен,

Листя опадає,

Хто в любові не
знається,

Той горя не знає.

В уривку
використано

А анафору

Б рефрен

В художній
паралелізм

Г епітет

Гіпербола – троп, в основу якого покладено надмірне й підкреслене перебільшення розміру, сили, значення предмета чи явища з метою надати зображуваному більшій виразності, загостреності.

Так ніхто не кохав. Через тисячі літ
Лиш приходить подібне кохання.
В. Сосюра

ЛІТОТА - ТРОП, В ОСНОВУ ЯКОГО ПОКЛАДЕНО НАДМІРНЕ Й ПІДКРЕСЛЕНЕ ПРИМЕНШЕННЯ РОЗМІРУ, СИЛИ, ЗНАЧЕННЯ ПРЕДМЕТА ЧИ ЯВИЩА З МЕТОЮ НАДАТИ ЗОБРАЖУВАНОМУ БІЛЬШОЇ ВИРАЗНОСТІ, ЗАГОСТРЕНОСТІ.

ЯК ТО КАЖУТЬ: ДРІБКУ СОЛІ,
КРИХТУ ХЛІБА – ВСЕ ДІЛИЛИ.

Алітерація

- Повторення приголосних звуків.

Н.: «Плили хмаринки, немов перлини... Набігли тіні — і... ждуть долини. Пробігли тіні — сумні хвилини.» (Н та Л)

Хмари хмарять хвилі —

Сумно сам я, світлий сон...

Тінь там тоне,

тінь там десь...

Павло Тичина

Асонанс —

*повтор одного або кількох
голосних звуків у суміжних або
розташованих недалеко одне
від одного слова.*

**Давно, давно,
ще в пору колискову,
блаженним безтурботним малюком
я всмоктував у серце рідну мову
з цілющим материнським молоком.**

(Д. Луценко.)

Хто як голос подає?

Сова: ух-ух.

Корова: му-у.

Кінь: і-го-го.

Півник: ку-ку-рі-ку.

Ворона: кар-кар.

 Коза: ме-е.

ОКСЮМОРОН

Оксюморон (від гр. *охутогон* — дотепно-безглузде) — це риторична фігура, яка є сполученням двох непеєднувальних понять, що мали б виключати одне одне. В такий спосіб виникає ефект несподіваності і від того свіжість образу.

○ *На нашій славній Україні,*

*На **нашій не своїй** землі...*

*Сини **отечества чужого** (Т. Шевченко).*

○ *Сам я сонний ходив землею,*

Але ти, як весняний грім,

Стала совістю і душею,

*І **щасливим нещастям** моїм.*

Не жартуй наді мною, будь ласка,

*І, **говорячи, не мовчи.***

Нащо, справді, словесна ласка?

*Ти мовчанням мені **кричи.***

Говорю** я з тобою **мовчки.

Тиша хмарою проплива (В. Симоненко).